

Länsstyrelsen
Gotlands län

Livsmiljöenheten/Kultur

BESLUT

1997-01-15

221-3484-95.

Kopia
Enligt förteckning
sista sidan

Byggnadsminnesförklaring (BM) av Wigströms verkstad på fastigheten Vårdklockan 5, Klockgjutaregränd 3 i Visby

BESLUT

Länsstyrelsen i Gotlands län

97-03-20

Överklagande har ej skett inom föreskriven tid.

Eva Jacobsson
Eva Jacobsson
Registrator

Visby innerstads stadsplanstruktur och bebyggelse utgör ett unikt exempel på hur två ekonomiska expansionsperioder, hansatiden och 1700-talets andra hälft, avspeglas i en välbevarad och därmed synnerligen märklig stadskärna. I stadsmiljön ingår från senare perioder andra byggnader och miljöer, vilka i sig kan anses som synnerligen märkliga.

Fastigheten Vårdklockan 5 är exempel på sistnämnda kategorin, där Wigströms verkstad ur transport- och teknikhistorisk synvinkel är en värdefull och synnerligen märklig del av bebyggelsemiljön.

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1§ första stycket lag (1988:950) om kulturminnen mm denna fastighet för byggnadsminne (BM).

BM-förklaringen omfattar byggnaden med verkstad och bostad samt den vidbyggda blåstrings- och lackeringsverkstaden enligt bifogad karta (bilaga 1).

BYGGNADSBESKRIVNING

Verkstaden är ett sällsynt autentiskt exempel på ett transport- och teknikhistoriskt dokument, vilket utgör ett stort kulturhistoriskt värde. Fastighetens bebyggelse utgörs av en verkstadslokal i markplan med en bostadslägenhet i vindsplanet samt en vidbyggd lackeringsverkstad. Verkstaden uppfördes av Hugo Wigström 1911-12 av en stomme av silikattegel som utvändigt är spritputsad med slätputsade foder.

Hugo Wigström, född 1867 vid Uggårds i Källunge, hade stor teknisk begåvning och var pionjär för den gotländska cyklismen liksom för de motordrivna transportmedlen. Han tillverkade verktyg och maskiner själv och startade sannolikt den första tillverkning-

en av cyklar på Gotland. 1899 flyttade han till Visby för att på heltid ägna sig åt cyklar och andra mekaniska arbeten. 1901 köpte Wigström fastigheten Vårdklockan 4+5 i hörnet av Adelsgatan och Klockgjutaregränd, för att året därpå flytta verksamheten dit. I den södra av de två fastigheterna belägna längs Adelsgatan, nr.35, inrättades cykelaffär och på vinden till nr.37 inrymdes cykelverkstaden.

Bilismen utvecklades och då Sveriges första automobiltrafikförordning trädde i kraft den 1/1 1907 förordnades Wigström till Gotlands första automobilbesiktningsman, vilket förutom besiktningar även innefattade prövning av motorförare och utfärdande av "Kompetensbevis" för dessa. Denna tjänst höll han i sjutton år, d.v.s. fram t.o.m. 1923.

Behovet av bilreparationer var till en början relativt begränsad, men så småningom krävdes en verkstad i markplanet, varför en ny verkstad uppfördes 1911-12 inne på gården längs fastighetens västra gräns. I lokalens södra ände inrättades en butik som var avskild från verkstaden endast med en disk. Verkstaden omfattade en relativt stor maskinpark med slipskivor, kipphyvel, kugghjulfräs, svarv samt pelarborrmaskin - föremål som fortfarande finns bevarade i lokalen. På övervåningen inrymdes cykelverkstaden samt en vulkaniseringsanläggning för bil- och motorcykelringar. Mot verkstadens norra gavel uppfördes en enklare envåningsbyggnad innehållande smedja och uppställningsplats för en bil samt nödvändiga uthus.

Hugo Wigström avled 1931 och efterträddes av sin son Torsten Wigström som drev rörelsen vidare t.o.m. september 1977.

Verkstaden har genomgått mycket små förändringar sedan dess tillkomst och utrustningen i form av verktyg och maskiner med tillhörande remledningar och transmissioner är intakt. Dessutom finns ett antal cyklar, motorer och motorcyklar av hög ålder liksom en ansevärd mängd delar till både cyklar och motorfordon. 1947 revs smedjan och uthusen norr om cykelverkstaden och ersattes av en anläggning för sandblästring och sprutlackerering av cyklar och andra föremål. Cykelverkstaden i vindsplanet har ersatts av en bostadslägenhet.

Byggnaden har under augusti-september 1995 restaurerats exteriört.

Litteratur:

Wigström, Torsten, i Från GUTABYGD 1993, s.9-45.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2§ samma lag följande skyddsföreskrifter:

1. Ovan angiven byggnad får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller till. Inga förändringar får heller ske vad gäller tak- och fasadmateri- eller övrig exteriör utformning.
2. Invändigt får inte göras ingrepp i eller ändring av murverk, stomme och takstol, bärande konstruktioner, rumsindelning och skorstensstockar.
3. I verkstädernas inre får heller ej göras ingrepp i eller förändring av väggar, tak- och golvmateri- eller fast inredning som eldstäder, spegeldörrar och listverk.
4. Byggnaden skall underhållas så den inte förfaller. Vid underhålls- och reparationsarbeten får endast traditionella och till byggnaden anpassade material och metoder användas. Utförandet skall ske på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Tillbehör till fastigheten, som maskiner och annan utrustning, som tillförts verkstaden och använts i verksamheten, skall bevaras i lokalen. Fast uppställda verktygsmaskiner får inte flyttas från ursprungliga platser. Verkstadens föremål som omfattas av byggnadsminnesförklaringen finns förtecknade i bilaga 2.
6. Den omgivande tomtens ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär ej förvanskas.

KOMMENTARER

Avsikten med skyddsföreskrifterna är att förändringar exteriört och interiört avseende verkstäderna i markplan ej skall ske. Därför är även mindre förändringar av markbeläggning, grindar, uppsättning av antenner, räcken, skärmtak, altaner, markiser, skyltar, lampor mm tillståndspliktiga och skall utföras i samråd med länsstyrelsen.

Före underhåll eller restaurering skall kontakt tas med länsstyrelsen, Livsmiljöenheten/Kultur. Råd om åtgärder ges av länsstyrelsen.

Även för BM prövas bygglovspliktiga åtgärder på sedvanligt sätt i kommunens byggnadsnämnd. Stadsarkitektkontoret bör kontaktas i osäkra fall.

1997-01-15

221-3484-95.

Livsmiljöenheten/Kultur

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14§ lag om kulturminnen mm lämna tillstånd till ändring av byggnadsminnet i strid med skyddsföreskrifterna.

ÖVRIGT

Lydelsen i detta beslut har efter samråd med Riksantikvarieämbetet ändrats något jämfört med tidigare föreslagen lydelse. Ändringarna är av redaktionell karaktär, sakinnehållet är fortfarande detsamma.

EV ÖVERKLAGANDE AV BESLUTET

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten, se bilaga. Beslutet skall enligt 3 kap 21§ lagen om kulturminnen mm tillämpas utan hinder av att ev talan förs mot beslutet.

BESLUTANDE MM

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Thorsten Andersson.
Föredragande har varit länsantikvarie Marita Jonsson.

Förberedande handläggning har utförts av byggnadsantikvarie Henrik Larsson. I den slutliga handläggningen har även deltagit förste länsassessor Nils Strehlenert.

Thorsten Andersson

Marita Jonsson

Kopia
RAÄ
Byggnadsnämnden
Gotlands Fornsal
Kultur- och fritidsnämnden

Kopia av lagakraftvunnet beslut
RAÄ
Lantmäterimyndigheten
Gotlands Fornsal
Byggnadsnämnden
Planenheten

